

שאלון אקלים ארגוני

זועבי מחמוד, 1992

הקשר בין מנהיגות המנהל של בית הספר
לבין הרגשתם של המורים ו תפקודם בכיתה
במערכת החינוך הערבית בישראל

מאת : מחמוד זועבי
בהדרכת : ד"רציפורה שכטמן
ד"ר מיכאל כץ

עבודת גמר המוגשת כמילוי חלק מהדרישות
לקבלת התואר מוסמך

אינוברסיטת חיפה
בית הספר לחינוך
החוג לחינוך

ינואר 1992

כלי המחקר

כלי המחקר הם שאלונים סגורים, הארבעה הראשונים מיועדים והשאלון החמישי מיועד לתלמיד.

1. שאלון האקלים האירגוני – מינהלי של בית הספר (זק והורוביץ, 1980 נספח מס' 1)

שאלון זה כולל פריטים שמתייחסים לאינטראקציה שבין המורה לבין החברתית אירגונית בבית הספר, והוא ממוזע למורים. השאלון כולל פריטים אשר בנויים לפי סולם ליקרט. המורה מתבקש לענות על הפריט על בחירתו ברצף שנע מדרגה "1" עד מדרגה "5", כאשר מספר 1 מצביע על הסכמה נמוכה ועל אקלים אירגוני "סגור" בעוד שמספר 5 מצביע על גבוהה של הסכמה ומציין אקלים אירגוני- מנהלי "פתוח". פריטי השאלון כוללים שמונה גורמי האקלים האירגוני של בית הספר ש עליהם זק והורוביץ (1980). והם:

principal's leadership	מנהיגות המנהל	א.
supervisor's roles	תפקיד המפקח	ב.
school services	שירותי בית הספר	ג.
innovative adaptation	הסתגלות לחידושים	ד.
teacher's relationship	יחסים אישיים בין המורים	ה.
teaching load	עומס בהוראה	ו.
autonomy	אוטונומיה	ז.
prestige	יוקרה	ח.

שאלון זה קיבל דרגה גבוהה של מהימנות כללית – ($a = .93$).

מהימנות גורמי האקלים האירגוני

(a = .88)	1. מנהיגות המנהל
(a = .83)	2. יחסים אישיים
(a = .65)	3. עומס בעבודה
(a = .69)	4. אוטונומיה
(a = .67)	5. יוקרה
(a = .74)	6. תפקיד המפקח
(a = .58)	7. שירותי בית ספר
(a = .64)	8. הסתגלות לחודשים

מתוך מימדי האקלים האיגוני, שהוזכרו לעיל, בחרנו במחקר הנוכחי במימד מנהיגות המנהל כמשתנה בלתי חלוי.

2. **שאלון על הדימוי העצמי (הוקרה עצמית)** (יגיל, 1985 : ראה נספח מס' 2) שאלון זה בודק את מידת ההוקרה העצמית והמודעות העצמית של הפרט. הפריטים המופיעים בשאלון מתייחסים לתוכנות שונות שקשורות בדימוי העצמי. השאלון כולל 19 פריטים. המורה מתבקש לציין באיזו מידה כל פריט משקף את ההתנהגות ואת הרגשתו במצבים שונים, וזה על – ידי ציון הדרגה מול הפריט, מדרגה "1" עד דרגה "5", כאשר דרגה "1" מציינת שהפריט כלל לא משקף אותו, בעוד שדרגה "5" מציינת שהפריט משקף אותו מאוד. ציון נמוך מצביע על דימוי עצמי נמוך. בעוד שציון גבוה מצביע על דימוי עצמי גבוה.

שאלון זה קיבל, גם כן, דרגה גבוהה של מהימנות – ($a = .76$).

3. **שאלון על היחסים הבינאישיים של המורה** ("הרגשתי בצוות בית הספר" : שכטמן, ראה נספח מס' 3)
שאלון זה בודק את הרגשתו של המורה בחברת צוות בית הספר, הוא בודק את האינטראקציה בין המורה לחבריו ואת מידת הפתיחות והדמוקרטיזציה בין צוות המורים.

השאלון כולל 16 פריטים, כאשר כל פריט מיוצג בשתי צורות מנוגדות. המורה מתבקש לסמן "א" קרוב לצורה הראשונה של הפריט, זאת- אומרת שהוא נוטה להסכים עם הפריט ולהתנגד לצורה השנייה של הפריט.
שאלון זה נבנה ועובד לצורך המחקר הנוכחי, כך שצורתו הסופית של השאלון נבנתה אחרי העברתו בצורה נסיונית למספר מורים.

גם שאלון "הרגשתי בצוות" קיבל דרגה גבוהה של מהימנות במחקר – ($a = .89$).

4. **שאלון על שביעות רצונו של המורה מעבודת ההוראה** (זק, 1975: ראה נספח מס' 4)
(4)

שאלון זה בא לבדוק את מידת שביעות רצונו של המורה מעבודתו בהוראה. השאלון כולל עשרה פריטים, הבנויים לפי סולם ליקרט הנע ברצף מדרגה "1" עד דרגה "5". המורה מתבקש לסמן בעיגול את הדרגה שמשקפת את מידת הסכמתו עם הפריט, כאשר דרגה "1" מציינת אי – הסכמה מוחלטת עם הפריט, בעוד שדרגה "5" מציינת הסכמה גבוהה עם הפריט. ציון נמוך מצביע על שביעות רצון נמוכה, וציון גבוה מצביע על שביעות רצון גבוהה מעבודת המורה בהוראה.

שאלון זה קיבל דרגה גבוהה מאוד של מהימנות במחקר – ($a = .92$).

5. **שאלון על תפקוד המורה בכיתה, הערכת המורה על- ידי תלמידיו** (שכטמן, ראה נספח מס' 5)
(5)

שאלון זה מיועד לתלמידים, והוא מתייחס לצורת הערכתו של התלמיד להתנהגות המורה, האם התנהגות המורה בכיתה היא דמוקרטית ופותחה, או להיפך. השאלון

כולל 20 פריטים, כאשר התלמיד מתבקש לציין באיזו מידה כל פריט משקף את התנהגותו של המורה כלפיו וכלפי שאר התלמידים בכיתה. התשובות על הפריטים נעים ברצף מדרגה "1" עד דרגה "4", כאשר "1" מציין אי הסכמה עם הפריט, בעוד שדרגה "4" מציינת הסכמה מצד התלמיד עם הפריט.

השאלון על תפקוד המורה בכיתה נבנה לצורך המחקר הנוכחי. שאלון זה עבר את כל השבלים הדרושים לבניית שאלון חדש, ובעיקר כאשר תורגם לשפה הערבית.

כמו כן, גם השאלון זה קיבל דרגה גבוהה מאוד של מהימנות במחקר – ($a = .96$).

3.6 תהליך המחקר ועיבוד הנתונים

חשוב לומר, שלמרות שכלי המחקר נועדו ביסודם לאוכלוסית המורים והתלמידים במערכת החינוך היהודית בארץ, הם נוסו בהצלחה גם במערכת החינוך הערבית במדינה, ובמיוחד במחקר הנוכחי, כך שלא היו קשיים מיוחדים בהפעלת השאלונים. כמו כן, בשטח לא היו קשיים בהבנת השאלונים, אם זה בקרב המורים או התלמידים. ההיענות על השאלונים היתה ברורה ואפילו מלאה, וזה נובע מכמה סיבות:

1. היות והמורים הערביים רכשו את השכלתם הגבוהה במוסדות להשכלה גבוהה, כמו סמינרים ואוניברסיטאות, הם היו מודעים לנושאים אלו, ובמיוחד בתקופת הכשרתם הפדגוגית והמקצועית להוראה.

2. מתן זמן מספיק לתלמידים ולמורים למילוי השאלונים.

שאלון הוקרה – עצמית ומודעות – עצמית

בשאלון זה הינך מתבקשת לציין באיזה מידה. כל אחד מהמשפטים משקף את התנהגותך ואת הרגשתך במצבים שונים. זכר'י כי בשאלון זה אין תשובות נכונות או בלתי נכונות, ואנו מעוניינים לקבל את הערכתך לגבי המידה שבה כל אחד מהמשפטים הבאים מאפיין אותך.

סמנ'י מספר בצד ימין של כל משפט בהתאם להערכתך בכל מקרה כדלקמן :

1 = כלל לא משקף אותי

2 = משקף אותי במידה מעוטה

3 = משקף אותי במידה מסוימת, אך לא במידה ניכרת

4 = משקף אותי במידה ניכרת

5 = משקף אותי מאוד

1. אני חשוב'ת שאני אדם בעל ערך, לפחות במידה שווה לאחרים.
2. אני מנסה להבין את עצמי.
3. אני חשוב'ת שאין לי סיבות רבות להיות גאה בעצמי.
4. אני מהרהר'ת על עצמי רבות.
5. אני מסוגלות לעשות את רוב הדברים באותה מידה של הצלחה כמו רוב האנשים.
6. אני לא בוחלת את עצמי בקפדנות.
7. בסך הכל, אני חשוב'ת שאני כשלון.
8. אני שמלה לב את המניעים של למעשי.
9. לפעמים אני חשוב'ת שאינני שווה דבר.

10. אני בוחנת את המניעים שלי למעשי.
11. אני ערה לשינויים במצב רוחי.
12. היה לי טוב יותר בחיים אילו הייתי נראה נראית אחרת.
13. באופן כללי, אני מרוצה מעצמי.
14. אני תוהה מדוע אני מתנהגת כך ולא אחרת.
15. אני מרגישה נחותה בהשוואה לאנשים אחרים שאני מכירה .
16. אני מרגישה שאני יודעת הרבה על המניעים שלי ועל רגשותי.
17. אני בוטחת ביכולתי להסתדר בכל מעשי.
18. אני משקיעה מחשבה רבה כדי להכיר את עצמי.
19. יש לי יחס חיובי כלפי עצמי.